

การพัฒนาคุณภาพครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน: การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

THE TEACHERQUALITY DEVELOPMENT IN A BASIC EDUCATION SCHOOL: A PARTICIPATORY ACTION RESEARCH.

ดร.มนพมนตรี สกนศิลป์ศิริ¹, ผศ.ดร.ทวีชัย บุญเต็ม², รศ.ดร.ปรีชา คัมภีร์ปกรณ์³

Manobmontri Sakonsinsiri, Ed.D.¹; Thaweechai Boonterm, Ed.D.²; Preecha Khampeerapakorn, Ph.D.³

¹คณาจารย์ สาขาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยขอนแก่น

ผู้อำนวยการ อันดับ คศ.4 โรงเรียนชนบุรีวรเทพีพลารักษ์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 1

²ที่ปรึกษาหลัก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ประจำภาควิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยขอนแก่น

³ที่ปรึกษาร่วม รองศาสตราจารย์ ประจำภาควิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยขอนแก่น

¹Education Doctoral Degree, Major Educational Administration, Khonkaen University,

A Principal of Thonbuee worathepephlarak school under The Secondary Educational Service Area Office1

²Advisor: Assistant Professor, Educational Administration Department, Khonkaen University

³Co-advisor: Associate Professor, Educational Administration Department, Khonkaen University

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพที่เคยเป็นมา สภาพปัจจุบัน สภาพปัญหา สภาพ ที่คาดหวังทางเลือกเพื่อแก้ปัญหาหรือบรรลุมิติที่คาดหวังในการพัฒนาคุณภาพครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน การเลือกทางเลือกเพื่อการปฏิบัติ และปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจากการนำทางเลือกไปปฏิบัติ และ 2) เพื่อศึกษาสภาพการเปลี่ยนแปลงและการเรียนรู้ที่เกิดขึ้น ทั้งในระดับบุคคล กลุ่มบุคคล และ โรงเรียน รวมทั้งองค์ความรู้ที่เกิดขึ้นจากการใช้ตัวสอดแทรก เพื่อพัฒนาคุณภาพครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่เป็นกรณีศึกษา ผู้ร่วมวิจัยประกอบด้วยข้าราชการครู โรงเรียนพัฒนาขอนแก่น (นามสมมติ) จำนวน 25 คน และ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญซึ่งทำหน้าที่เป็นผู้นิเทศกัลยาณมิตรด้วย จำนวน 4 คน ระเบียบวิธีวิจัยที่ใช้ คือ การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม(PAR) รวม 10 ขั้นตอน ประกอบด้วย 1) การเตรียมความพร้อม 2) การวางแผน 3) การปฏิบัติ 4) การสังเกตผล 5) การสะท้อนผล 6) การวางแผนใหม่ 7) การปฏิบัติใหม่ 8) การสังเกตผลใหม่ 9) การสะท้อนผลใหม่ และ 10) การสรุปผล เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสำรวจ แบบสัมภาษณ์ แบบสังเกต กรอบคำถามในการสนทนากลุ่ม

แบบประเมิน และ แบบฟอร์มเพื่อการบันทึกข้อมูลสารสนเทศที่สำคัญ การเก็บรวบรวมข้อมูลผู้ร่วมวิจัยดำเนินการเองเป็นส่วนใหญ่ มีเพียงบางส่วนที่ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเป็นผู้ดำเนินการ โดยผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากทุกกิจกรรมตลอดระยะเวลาของการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า สภาพที่เคยเป็นมา สภาพปัจจุบัน และสภาพปัญหาของโรงเรียนพัฒนาขอนแก่น คือโรงเรียนนี้มีภารกิจหลัก ได้แก่ การบริหารงานวิชาการ บริหารงานบุคคลบริหารงบประมาณ และบริหารทั่วไป โดยมีระบบการประกันคุณภาพภายในด้วย สภาพปัญหาคือโรงเรียนนี้ไม่ผ่านการรับรองคุณภาพภายนอกโดย สมศ. ด้านคุณภาพครูและด้านการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เมื่อคณะผู้ร่วมวิจัยได้ร่วมกันศึกษาจึงพบว่า “สภาพปัจจุบัน” คือ 1) ครูส่วนใหญ่ใช้วิธีการพัฒนาตนเอง 2) ครูได้รับการพัฒนาไม่ต่อเนื่อง 3) ครูส่วนใหญ่ยังจัดการเรียนการสอนแบบเดิมเน้นการบรรยายซึ่งไม่สนองหลักการที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และ 4) การพัฒนาครูยังขาดระบบที่มีคุณภาพ ดังนั้น สภาพที่คาดหวังคือครูเป็นคนดีและมีคุณภาพ สามารถปฏิบัติหน้าที่

อย่างมีประสิทธิภาพและเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เมื่อร่วมกันพิจารณากำหนดและประเมินทางเลือก เพื่อนำสู่การปฏิบัติที่เชื่อมั่นว่าจะสามารถแก้ปัญหาและเกิดสภาพที่คาดหวังได้ พบว่าได้สองทางเลือก คือ การศึกษาเรียนรู้ด้วยตนเอง และทางโรงเรียนจัดกิจกรรมที่เหมาะสม โดยให้สอดคล้องความต้องการจำเป็น ผลปรากฏว่าร่วมกันกำหนดตัวสอดแทรกหลักเพื่อการพัฒนาได้ 6 โครงการ คือ 1) โครงการพัฒนาครูมืออาชีพ 2) โครงการเสริมสร้างระบบการดูแลช่วยเหลือแก่นักเรียนที่เข้มแข็ง 3) โครงการนิเทศติดตามการปฏิบัติงานแบบกัลยาณมิตร 4) โครงการฝึกอบรมเรื่องการวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน 5) โครงการประชุมปฏิบัติการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา และ 6) โครงการพัฒนาทักษะกระบวนการคิดของนักเรียน ได้ร่วมกันกำหนดตัวชี้วัดความสำเร็จและระดับคุณภาพที่ชัดเจน รวมทั้งกำหนดกิจกรรมที่สอดคล้องกับความต้องการจำเป็นและแผนพัฒนาตนเองของผู้ร่วมวิจัยด้วย ทั้งยังได้ร่วมกันกำหนดตัวสอดแทรกเสริมด้วย ได้แก่ 1) หลักการบริหารจัดการเชิงระบบ 2) หลักการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ 3) หลักการพัฒนาโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน และ 4) หลักการกัลยาณมิตรนิเทศ

ผลการวิจัยพบว่า ทุกกิจกรรมประสบความสำเร็จเป็นที่น่าพอใจและมีคุณภาพเป็นที่น่าพอใจ โดยทุกตัวชี้วัดผ่านเกณฑ์ที่กำหนดไว้คือมีคุณภาพในระดับดีขึ้นไป ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและเรียนรู้ในทางบวก ทั้งในระดับบุคคล กลุ่มบุคคล และระดับโรงเรียนตามที่คาดหวังไว้ ปัจจัยของความสำเร็จ ได้แก่ การเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง เกิดการเปลี่ยนแปลงและเรียนรู้ทั้งในด้านความรู้และประสบการณ์ และเกิดองค์ความรู้ใหม่ที่มีประโยชน์ต่อการพัฒนาครูและพัฒนางานต่อโรงเรียน ได้แก่ 1) การปฏิบัติงานอย่างเป็นระบบ 2) การใช้กระบวนการวิจัยปฏิบัติการเพื่อการพัฒนา 3) การคำนึงถึงหลักการของ PAR จรรยาบรรณ

และบทบาทของผู้วิจัย 4) การคำนึงถึงหลักการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ 5) หลักการพัฒนาครูโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน 6) หลักการกัลยาณมิตรนิเทศเพื่อพัฒนาคุณภาพครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานซึ่งเน้นการมีส่วนร่วม การทำงานเป็นทีมและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน

คำสำคัญ : การพัฒนาคุณภาพครู, สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน, การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

ABSTRACT

The purposes of this research were to study: 1) the former state and current state, problem, anticipation, solution options for the problems and the consequences of the case of basic education schools; 2) the changing, the learning experienced by teacher at individual, group and school levels; and the body of knowledge brought about by the supplement of interventions principles. The research methodology here in was Participatory Action Research.

The implemented in 10 steps of Participatory Action Research as follow were used 1) Preparation 2) Planning 3) Acting 4) Observing 5) reflecting 6) re-planning 7) Re-acting 8) Re-observing 9) Re-reflecting, and 10) Conclusion. The research participants consisted of 25 teachers, and 4 key informants of Pattana Khon Kaen school. The instruments used were the observation form, interview form, questionnaire form, assessment form, and investigation form or record form.

The research findings:

It was found that an Pattana Khon Kaen school, though giving priority to learning and teaching process management; and this were established the internal education quality standards system. The current state and problem are: 1) the most of research participants implement self

development method 2) this school lack of teacher development system and lack of oriented student instruction. The anticipation are teachers moralities and competencies development ; thus implementing two strategic plans and six projects to solve this problems. These are: 1) the professional teacher development by systematic quality process, 2) the student care and engagement system 3) the friendly supervision 4) the classroom action research training 5) the development of school curriculum, together with child-centered learning process, and 6) the student critical thinking development. Most of them are projects for enhancing teachers' quality and there has passed the project indicators assessment on satisfied quality level. Moreover, it was found that teachers, school administrators, and the researcher himself also had acquired the bodies of knowledge from their own experience which main interventions principles were: 1) systematic administrative and effective changing for their own teachers tasks; group tasks; and school administration, 2) being steadfast in six research principles for teachers development, 3) mandatory teachers' roles, 4) being mindful of the ten principles, ten moralities and ten researcher's roles in doing Participatory Action Research, and 5) being mindful of these brought about by the four supplement of interventions principles such as the principle of system approach, the principle of adult learning, the principle of school based management, and the principle of friendly supervision, all for the teachers development in basic education school.

Keywords : Teacher Quality Development, Basic Education School, Participatory Action Research

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การพัฒนาประเทศตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10 พ.ศ.2550 - 2554 กำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพคนและสังคมไทยสู่สังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้ เพื่อมุ่งเน้นเสริมสร้างทุนของประเทศ โดยยึดคนเป็นศูนย์กลางการพัฒนารวมทั้งอัญเชิญปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มาเป็นแนวทางปฏิบัติด้วย มุ่งสู่สังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน [1] ดังนั้น โรงเรียนต้องจัดการศึกษาอย่างเป็นระบบ เพื่อมุ่งมั่นพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหรือความสำเร็จของนักเรียน รวมทั้งคุณภาพการศึกษาในด้านต่าง ๆ ภายใต้อาณัติของผู้นับถือศรัทธาของสถานศึกษา [2] และต้องส่งเสริมและดำเนินการทุกวิถีทาง เพื่อให้ นักเรียนทุกคนประสบความสำเร็จ [3] โดยมีคุณภาพครูเป็นปัจจัยสำคัญต่อการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งส่งผลโดยตรงต่อประสิทธิภาพการจัดการเรียน การสอนและผลการเรียนรู้ของนักเรียน หากครูมีศักยภาพสูงทั้งด้านความรู้ ความสามารถ จริยธรรม และจรรยาบรรณวิชาชีพ ก็จะจัดการเรียนการสอน และพัฒนานักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ [4]; [5]; [6]

ปัจจุบันพบว่า มีปัญหาด้านคุณภาพครูและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พิจารณาจากผลการประเมินคุณภาพ การศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยสำนักงาน รับรองและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การ มหาชน) ผลการประเมินรอบแรก (พ.ศ.2543 - 2548) จำนวน 31,113 แห่ง พบว่ามีโรงเรียนที่ได้รับการ รับรองมาตรฐานเพียง 10,098 แห่ง ไม่รับรอง มาตรฐานถึง 21,015 แห่ง และ ผลการประเมินใน รอบที่สอง (พ.ศ.2549 - 2551) มีคุณภาพและรับรอง มาตรฐานจำนวน 18,642 แห่ง และ ไม่รับรอง มาตรฐานมีจำนวน 4,723 แห่ง เมื่อพิจารณาผลการ ประเมินรายมาตรฐานด้านครูและการเรียนการสอน พบว่าคุณภาพครูมีปัญหาด้านความสามารถในการ จัดการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพและเน้น

ผู้เรียนเป็นสิ่งสำคัญ ครูมีคุณภาพอยู่ในระดับต่ำ และหลายแห่งขาดแคลนครู มีครูไม่ครบชั้น หรือสอนไม่ตรงวิชาเอกจึงเป็นเหตุผล สมศ.ไม่รับรองคุณภาพ [7]นอกจากคุณภาพครูแล้วยังพบว่ามีปัญหาด้านคุณภาพผู้เรียนด้วย คือจากผลการทดสอบระดับชาติ (National Test: NT) ผลการประเมินคุณภาพนักเรียนระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3 พบว่า มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเฉลี่ยต่ำกว่าร้อยละ 50 ทั้งสิ้น อยู่ในระดับต้องปรับปรุงจำนวนถึงร้อยละ 42.50 มีคุณภาพระดับดีเพียงร้อยละ 7.52 เท่านั้น ส่วนผลการประเมินนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 มีลักษณะเดียวกัน [8] ดังนั้น การพัฒนาคุณภาพครูจึงมีความจำเป็นต่อการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน [4]; [6] และคำนึงถึงหลักสำคัญที่ว่า “ครูคือนักปฏิบัติที่เรียนรู้จากการกระทำของตนเองส่งผลต่อการจัดการเรียนการสอนและการเรียนรู้ของนักเรียน”[9] ควรเน้นการเรียนรู้ด้วยการปฏิบัติ (Learning by Doing) และการเรียนรู้ด้วยตนเอง (Self Learning) โดยการพัฒนาคุณภาพครูนั้นต้องอาศัยการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ [10] เพื่อให้ครูมีคุณภาพและมีประสิทธิภาพ สามารถพัฒนาปรับปรุงผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและคุณภาพของผู้เรียนได้ [11]; [9] โดยใช้กระบวนการพัฒนาที่หลากหลาย [12]; [13]; [14] เพื่อให้ครูสามารถพัฒนากระบวนการเรียนการสอนและเน้นผู้เรียนเป็นสิ่งสำคัญ

จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงประสงค์จะพัฒนาคุณภาพครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม และใช้ตัวสอดแทรก (Interventions) มุ่งให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพครูไปสู่สภาพที่คาดหวังต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพที่เคยเป็นมา สภาพปัจจุบัน สภาพปัญหา สภาพที่คาดหวัง ทางเลือกเพื่อแก้ปัญหา หรือบรรลุมิติสภาพที่คาดหวังในการพัฒนาคุณภาพครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เลือก

ทางเลือกเพื่อการปฏิบัติ และปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น เนื่องจากการปฏิบัติ ที่ใช้วิธีวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยใช้ตัวสอดแทรกหลักและตัวสอดแทรกเสริม

2. เพื่อศึกษาสภาพการเปลี่ยนแปลงและการเรียนรู้ที่เกิดขึ้น ทั้งระดับบุคคล กลุ่มบุคคล และระดับโรงเรียน และองค์ความรู้ที่เกิดขึ้นจากการใช้ตัวสอดแทรกเพื่อพัฒนาคุณภาพครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และ ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

วิธีดำเนินการวิจัย

1. พื้นที่ดำเนินการและผู้ร่วมวิจัย โรงเรียนพัฒนาขอนแก่น (นามสมมติ) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 25 ผู้ร่วมวิจัย คือ ครูประจำการ จำนวน 25 คน และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 4 คน คือ รองผู้อำนวยการ 2 คน และครู 2 คน

2. ระเบียบวิธีวิจัยการวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ตามกรอบแนวคิดของวิโรจน์ สารรัตนะ [15] ประกอบด้วย 10 ขั้นตอน เพื่อการพัฒนาคุณภาพครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

3. ขั้นตอนการวิจัยใช้เวลารวม 3 ภาคเรียน คือระหว่างวันที่ 12 พฤศจิกายน 2551 ถึงวันที่ 10 เมษายน 2553

ระยะที่ 1 (phase I)ขั้นตอนที่ 1 การเตรียมการ เมื่อภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2551 เพื่อให้เกิดความพร้อมในทุกด้าน โดยใช้กระบวนการกลุ่ม การมีส่วนร่วม และการวิจัยประเมินความต้องการจำเป็น

ระยะที่ 2 (phase II)ขั้นตอนที่ 2 - 10 เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ 2 วงรอบๆละ 1 ภาคเรียน ในปีการศึกษา 2552 วงรอบที่ 1 ได้แก่ การวางแผน การปฏิบัติการสังเกตผลการสะท้อนผล วงรอบที่ 2 ได้แก่ การวางแผนใหม่ การปฏิบัติใหม่การสังเกตผลใหม่ การสะท้อนผลใหม่ และการสรุปผลการวิจัย โดยผู้ร่วมวิจัยร่วมกันวางแผนจัดทำแผนพัฒนา

ตนเองรายบุคคล (Individual Development Plan: IDP) และจัดกิจกรรมกลุ่ม โดยดำเนินการอย่างเป็นระบบและมีขั้นตอนปฏิบัติที่ชัดเจน รายละเอียดดังต่อไปนี้

3.1 การเตรียมการ (Preparation) เป็นการวิจัยขั้นตอนที่ 1 เพื่อเตรียมความพร้อมใน 4 ด้าน ดังนี้ ด้านบุคลากร คือ เตรียมผู้วิจัย ผู้ร่วมวิจัย และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ด้านข้อมูลสารสนเทศที่เกี่ยวข้อง ด้านความพร้อมด้านการบริหารระบบคุณภาพ ร่วมกัน โดยกำหนดแนวทางและวางระบบคุณภาพที่ร่วมกันเลือก ได้แก่ ระบบการบริหารจัดการ ระบบการพัฒนาครู ระบบการเรียนรู้ และระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน กิจกรรมย่อย คือ 1) การวางระบบ 2) การกำหนดวิธีการขั้นตอนการปฏิบัติ 3) กำหนดวิธีบันทึก และ 4) การติดตามและประเมินผลและการเตรียมความพร้อมด้านอาคารสถานที่ รองรับการพัฒนาครูและการเรียนการสอน รวมทั้งการจัดการหลักสูตร วัสดุ และอุปกรณ์ที่จำเป็นต่อการจัดการเรียนการสอน

การเตรียมการประกอบด้วยส่วนที่เป็นงานประจำและกิจกรรมที่ครูร่วมกันคิดริเริ่มขึ้นมาใหม่ตามแผนพัฒนาตนเอง โดยอาศัยข้อมูลสารสนเทศที่มีอยู่แล้วและใช้วิธีการวิจัยประเมินความต้องการจำเป็น (Needs Assessment research) เพื่อทราบความต้องการจำเป็นในการพัฒนาคุณภาพครูด้วยกิจกรรม 5 ขั้นตอน ตามกรอบแนวคิดของ สุวิมล ว่องวานิช [16] ขั้นการเตรียมการนี้ มุ่งสร้างความเข้าใจและความตระหนักร่วมกันให้กับผู้ร่วมวิจัยให้เห็นความสำคัญของการพัฒนาตนเองและพัฒนา งานในหน้าที่ ร่วมกันหาข้อสรุปประเด็นสำคัญคือ “คุณภาพครูคืออะไร มีตัวชี้วัดอะไรบ้าง ปัจจุบันคุณภาพเราเป็นอย่างไร จำเป็นต้องได้รับการพัฒนาหรือไม่ ถ้าจะพัฒนาเราควรใช้วิธีการใดบ้างอย่างไร” เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในการวิจัยขั้นตอนการวางแผนต่อไป ผลการเตรียมการพบว่า 1.สภาพที่เคยเป็นมาคือ โรงเรียนมีการพัฒนาครูอยู่ก่อน

แล้วแต่ไม่เป็นระบบชัดเจน ขาดระบบที่ต่อเนื่องขาดกระบวนการและหลักฐานชัดเจนที่แสดงว่ามีการพัฒนาครู 2.สภาพปัญหา คือ 1) ผลการประเมินคุณภาพภายนอก โดย สมศ.คือ “ไม่ผ่าน” ในด้านคุณภาพครูและการเรียนการสอน 2) ครูจัดการเรียนการสอนแบบเดิมไม่สอดคล้องแนวทางการปฏิรูปการศึกษา 3.สภาพปัจจุบัน คือ 1) โรงเรียนมีความพยายามในการพัฒนาครู แต่ขาดเอกสาร/หลักฐาน/คู่มือ/แนวทางพัฒนาคุณภาพครู 2) ผลการประเมินตนเองคือครูจัดการเรียนการสอนที่ไม่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ 4.สภาพที่คาดหวัง คือ 1) มีระบบการพัฒนาครูที่มีประสิทธิภาพ และ 2) ครูมีคุณภาพในระดับที่ยอมรับได้ คือ ระดับ “3” หรือ มีคุณภาพใน “ระดับดี” ขึ้นไป 5. ร่วมกันกำหนดแผนงาน/โครงการ/กิจกรรมการพัฒนาครู คือ 1) แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพครู 2) โครงการ “พัฒนาครูมืออาชีพเพื่อการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ” 3) โครงการอบรมเชิงปฏิบัติการ เรื่อง “การวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน” 4) โครงการเสริมสร้างระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่เข้มแข็ง 5) โครงการนิเทศติดตามการปฏิบัติงานของครูแบบกัลยาณมิตร และ 6) กิจกรรมการพัฒนาตนเองและกลุ่มครู ตามแผนพัฒนาตนเองรายบุคคล กิจกรรมพัฒนาครูตามแผนพัฒนาตนเองรายบุคคล ผู้ร่วมวิจัยตกลงกันจัดแบ่งเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ 1) การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร เพื่อการเรียนการสอน จำนวน 25 คน 2) การวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน จำนวน 15 คน และ 3) การพัฒนาผลงานทางวิชาการ จำนวน 15 คน ทำกิจกรรมร่วมกันทั้งรายบุคคลและรายกลุ่ม โดยได้ดำเนินการอย่างต่อเนื่องทั้งสองวงรอบการวิจัย

3.2 การวิจัยวงรอบที่ 1 การวิจัยขั้นตอนที่ 2-5 ดังนี้ ขั้นตอนที่ 2 การวางแผน (Planning)

1. จัดการประชุมปฏิบัติการ (Workshop) ใช้เวลา 2 วัน โดยจัดการประชุมกลุ่มย่อยและการสนทนา

กลุ่มแล้วนำผลเสนอต่อกลุ่มใหญ่ หาข้อสรุปและหาแนวทางพัฒนาร่วมกัน 1) ศึกษาทบทวนและวิเคราะห์ผลการวิจัยประเมินความต้องการจำเป็น และวิเคราะห์ข้อมูลสารสนเทศต่างๆ 2) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญรวบรวมข้อมูลสารสนเทศพื้นฐาน กำหนดกิจกรรมที่ตรงกับความต้องการจำเป็น 3) ร่วมกำหนดและเขียนแผนพัฒนาตนเองรายบุคคล 4) ร่วมกำหนดกิจกรรมการพัฒนาด้วยตนเอง กิจกรรมพัฒนาร่วมกันกลุ่มเล็กและกิจกรรมกลุ่มใหญ่ 5) จัดกลุ่มสนทนา กำหนดสาระสำคัญของการพัฒนาคุณภาพครู 6) ผู้ร่วมวิจัยประเมินตนเองด้านความสามารถ 7) ผู้ร่วมวิจัยร่วมกันวิเคราะห์และสรุปผลการพิจารณา “กำหนดกรอบการพัฒนาคุณภาพครู” โดยได้ร่วมกันกำหนดเป็นแผนงาน/โครงการ/กิจกรรมการพัฒนาคุณภาพครู ที่สอดคล้องกับความต้องการจำเป็น โดยยึดหลักการวิจัยที่สำคัญคือ “ทำอะไร” “เพื่ออะไร” “ทำอะไร” และ “ผลควรเป็นอย่างไร” 2. ร่วมกันอภิปรายสรุปผลในประเด็นสำคัญของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม คือ สภาพที่เคยเป็นมา สภาพปัจจุบัน สภาพปัญหา สภาพที่คาดหวัง และกำหนดทางเลือก ดังนี้ 2.1 ร่วมกันกำหนดกิจกรรมการศึกษาพัฒนาด้วยตนเอง จัดทำแผนพัฒนาตนเองรายบุคคล กำหนดภาระงานรายบุคคล กลุ่มย่อย และกิจกรรมที่ทางโรงเรียนควรจัดให้ ร่วมกันกำหนดรูปแบบของกิจกรรม ร่วมมือกันแสวงหา สืบค้นรวบรวมความรู้ จัดทำและนำเสนอเอกสารเสริมความรู้ของครู ซึ่งอาศัยกระบวนการกลุ่ม 3 กลุ่ม คือ ICT เพื่อการเรียนการสอน การวิจัยในชั้นเรียน และพัฒนาผลงานทางวิชาการ 2.2 ร่วมกันกำหนดงาน/โครงการกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณภาพครูและการเรียนการสอน รวมทั้งกำหนดภาระงานและชิ้นงานต่างๆ ของครูด้วย (1)โครงการ/กิจกรรมที่โรงเรียนกำหนด คือแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพครู โครงการระบบติโรงเรียนมีคุณภาพโครงการเสริมสร้างระบบดูแลช่วยเหลือ

นักเรียน โครงการนิเทศติดตามและประเมินแบบกัลยาณมิตร โครงการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา (ฉบับปรับปรุง) และโครงการพัฒนากระบวนการคิดของนักเรียน (2)โครงการ/กิจกรรมที่คณะผู้ร่วมวิจัยกำหนดขึ้นมา ได้แก่ โครงการพัฒนาครูมืออาชีพ โครงการอบรมเชิงปฏิบัติการ “การวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน” โครงการจัดทำแผนพัฒนาตนเอง โครงการพัฒนาตนเองตามความต้องการจำเป็น(การวิจัย การจัดทำผลงานฯ ICT เพื่อการเรียนรู้)โครงการศึกษาพัฒนาด้านความรู้ครูโครงการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม จรรยาบรรณ

ขั้นตอนที่ 3 การปฏิบัติ (Acting) เป็นการนำแผนงาน/โครงการ/กิจกรรมสู่การปฏิบัติ โดย 1) ผู้ร่วมวิจัยพัฒนาตนเองแบบรายบุคคล 2) การพัฒนาแบบกลุ่มย่อย 3) การพัฒนาแบบกลุ่มใหญ่ จัดกิจกรรมตามที่กำหนดไว้ในแผนงาน/โครงการ/กิจกรรม ร่วมกันดำเนินการอย่างเป็นระบบจริงจัง และต่อเนื่อง มุ่งให้เกิดการเปลี่ยนแปลง เกิดผลสำเร็จ เน้นการมีส่วนร่วม และกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันแบบกัลยาณมิตร ดังนี้ 1)จัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ2)จัดการพบปะเสวนาและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในระดับกลุ่มย่อย 2 สัปดาห์ต่อหนึ่งครั้ง3)จัดกิจกรรมสนับสนุนการพัฒนาคุณภาพครูที่หลากหลายและต่อเนื่อง 4)กำหนดกรอบการนิเทศติดตามรูปแบบกัลยาณมิตร จัดหาครุภัณฑ์และสิ่งอำนวยความสะดวก ร่วมกำหนดวิธีการ เครื่องมือ เกณฑ์สำหรับการติดตามและประเมินผลกิจกรรมต่างๆ5)ร่วมกันดำเนินงานการตามแผนงาน/โครงการ/กิจกรรมที่กำหนดไว้ ได้แก่ การศึกษาด้วยตนเอง การร่วมกันศึกษาเป็นกลุ่มย่อย การศึกษาคุณงาน การฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ การลงมือปฏิบัติจริงในชั้นเรียนและการพัฒนาไปพร้อมๆ กับการปฏิบัติ (Learning on the jobs) การกำกับติดตามนิเทศการปฏิบัติงานของผู้ร่วมวิจัยและประเมินตามตัวชี้วัด ทั้งนี้ได้คำนึงถึงหลักการเรียนรู้ของผู้ใหญ่

ด้วยขั้นตอนที่ 4 การสังเกตผล (Observing) โดย การติดตามและสังเกตผลอย่างต่อเนื่องตลอดภาค เรียน จัดให้มีการร่วมสัมมนาเชิงปฏิบัติการเป็น เวลา 1 วันร่วมประเมินผลรวม นำเสนอและตีความ ปรากฏการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นจากการทำกิจกรรมว่ามี การเปลี่ยนแปลงหรือพัฒนาอย่างไรบ้างแล้ว พิจารณาการเปลี่ยนแปลงทั้งในระดับบุคคล ระดับ กลุ่ม และระดับโรงเรียน ทั้งในส่วนที่สำเร็จและไม่ สำเร็จ เกิดการเรียนรู้หรือมีองค์ความรู้ใหม่ อะไรบ้าง มีข้อเสนอแนะอะไรบ้าง ซึ่งปรากฏผล ดังต่อไปนี้ 1) ผู้วิจัยและคณะผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ร่วมกันสังเกต กำกับ ติดตามนิเทศ และ ประเมินผล ในรูปแบบกัลยาณมิตรนิเทศ โดยร่วมกันเก็บ รวบรวมข้อมูล วิเคราะห์และสรุปผลการสังเกต ร่วมกัน 2) ผู้วิจัยนำเสนอสรุปผลขั้นตอนที่ 2 - 3 ร่วมกันพิจารณาอภิปราย ประมวลผลที่เกิดขึ้น ตีความปรากฏการณ์ต่าง ๆ ว่าผลการดำเนินงานเป็น อย่างไร สรุปผลการวิจัยขั้นตอนที่ 4 การสังเกตผล ระบุนักเรียนหรือกิจกรรมที่ปฏิบัติ ผลการ ดำเนินงาน การเปลี่ยนแปลง การเรียนรู้ และ ข้อเสนอแนะ

ขั้นตอนที่ 5 การสะท้อนผล (Reflecting) จัดประชุมกลุ่ม 1 วัน เพื่อนำเสนอ สรุปผลการดำเนินงานที่ผ่านมาทั้งหมดจากการวิจัย วงรอบที่ 1 ร่วมกันพิจารณา อภิปราย เสนอความ คิดเห็น และให้ข้อเสนอแนะ ที่เป็นประโยชน์ต่อการ วิจัยในขั้นต่อไป โดยจัดให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ประชุมกลุ่ม อภิปราย ระดมสมอง และใช้เทคนิค การวิเคราะห์หลังกิจกรรม (After Action Review: AAR) ร่วมกันพิจารณาและระบุสิ่งที่เกิดขึ้น สิ่งที่ เปลี่ยนแปลง (change) การเรียนรู้ที่เกิดขึ้น (learning) และความรู้ใหม่ (new knowledge) ที่ ได้รับร่วมกันประมวลและสรุปประเด็นสำคัญ ได้แก่ ผลที่เกิดขึ้นจริง (actual effects) ทั้งที่คาดหวัง และไม่คาดหวัง ทั้งด้านบวกและลบรวมทั้งความ ต่อเนื่องหรือความคงทนของพฤติกรรมหรือวิธีการ ปฏิบัติของผู้ร่วมวิจัย ร่วมกันสังเคราะห์สรุปผลโดย

ภาพรวม การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ผลการเรียนรู้ที่ เกิดขึ้น องค์ความรู้ใหม่ที่ได้รับและข้อเสนอแนะ เพื่อการปรับปรุงแก้ไข และร่วมกันสะท้อนผล 1) การบรรลุวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายของแต่ละงาน/ โครงการ/กิจกรรม 2) ความสำเร็จที่เกิดขึ้น วิธี ปฏิบัติที่ดีหรือเป็นเลิศ บังคับความสำเร็จ 3) การ เปลี่ยนแปลงที่เป็นรูปธรรม ผลการเรียนรู้หรือ พัฒนาการของครูและองค์ความรู้ใหม่ 4) ข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุงแก้ไข

การวิจัยวงรอบที่ 2 ประกอบด้วยการวิจัยขั้นตอนที่ 6-10 ดังนี้

ขั้นตอนที่ 6 การวางแผนใหม่ (Re-planning) โดยจัดการประชุมปฏิบัติการ 2 วัน พร้อม จัดให้มีการสนทนากลุ่ม เพื่อร่วมกันทบทวนผลการ ดำเนินงานในวงรอบที่ 1 และร่วมกันจัดทำแผนการ วิจัยวงรอบที่ 21 ทั้งปริมาณ คุณภาพ และโดย ภาพรวม ได้แก่ ภารกิจที่ต้องการดำเนินงานต่อเนื่อง ประเด็นที่เกิดขึ้นใหม่ที่ต้องจัดทำเพิ่มเติม กำหนดผู้ ร่วมรับผิดชอบในแต่ละกิจกรรม กำหนดงาน/ โครงการ/กิจกรรม คือ 1) กิจกรรมที่ต้องดำเนินการ อย่างต่อเนื่องต่อไป 2) กิจกรรมกำหนดขึ้นใหม่ เพิ่มเติมหรือที่กำหนดไว้เดิมแต่ยังมีได้ลงมือปฏิบัติ

ขั้นตอนที่ 7 การปฏิบัติใหม่ (Re-acting) ดำเนินการ ตลอดภาคเรียนที่ 2 นำแผนสู่การปฏิบัติ ทั้งการ พัฒนาตนเองแบบรายบุคคล การพัฒนาแบบกลุ่ม ย่อย และการพัฒนาแบบกลุ่มใหญ่ ได้แก่ 1) การศึกษาด้วยตนเอง 2) การอบรมเชิงปฏิบัติการ 3) การประชุม/ระดมสมอง 4) การจัดกระบวนการ เรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ 5) การส่งเสริมการ คิดวิเคราะห์ของนักเรียน 6) ดำเนินการระบบ คุณภาพ 7) จัดกิจกรรมพัฒนาครู 3 กลุ่มย่อยคือกลุ่ม การใช้ ICT เพื่อการเรียนการสอน กลุ่มการวิจัยใน ชั้นเรียน กลุ่มการพัฒนาผลงานทางวิชาการ และ 8) การนิเทศ กำกับ ติดตาม ประเมินคุณภาพครู ดังนี้ 1. ร่วมกันจัดกิจกรรมต่างๆ ตามแผนงาน/โครงการ/ กิจกรรมอย่างมุ่งมั่นตั้งใจ เพื่อพัฒนาคุณภาพครู ต่อเนื่องจากการวิจัยวงรอบที่ 1 โดยมีส่วนร่วมมาก

ยิ่งขึ้น มีระบบที่ชัดเจนขึ้น ผู้ร่วมวิจัยทุกคนจัดการเรียนการสอนด้วยความมุ่งมั่นตั้งใจยิ่งขึ้น เก็บรวบรวมข้อมูลต่อเนื่อง และประเมินผลการปฏิบัติงานโดยผู้นิเทศกัลยาณมิตร 2. ผู้ร่วมวิจัยมีการบันทึกอนุทินส่วนตัวเป็นรายสัปดาห์ ในประเด็นกิจกรรมปฏิบัติงาน การเปลี่ยนแปลงและการพัฒนาที่เกิดขึ้น ผลจากการเปลี่ยนแปลง ผลการเรียนรู้ที่ได้รับจากการปฏิบัติหรือประโยชน์ที่ได้รับ คล้ายกับการวิจัยขั้นตอนที่ 3 เป็นระบบและมีประสิทธิภาพสูงกว่าที่ร่วมกันปรับปรุงให้ดีขึ้น

กว่าเดิมขึ้นตอนที่ 8 การสังเกตผลใหม่ (Re-observing) เป็นการกำกับ ติดตาม และประเมินผลการปฏิบัติงานตลอดภาคเรียนที่ 2 ครอบคลุมกิจกรรมและยึดตามหลักวิชาการ วิธีการ เครื่องมือ และเกณฑ์การประเมิน จัดให้มีการประชุมปฏิบัติการ 1 วัน ร่วมกันประเมินผลว่าบรรลุเป้าหมายและวัตถุประสงค์มากน้อยเพียงใด ร่วมกันประมวลและสรุปผลการปฏิบัติงานด้วย ร่วมกันนำเสนอวิเคราะห์ วิพากษ์และประมวลผลในสิ่งที่เกิดขึ้น ตีความปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นว่าได้อะไรความรู้ใหม่หรือเกิดการเรียนรู้ใหม่อะไรบ้าง

ขึ้นตอนที่ 9 การสะท้อนผลใหม่ (Re-reflecting) ดำเนินการวิจัยเหมือนกับขั้นตอนที่ 5 ผู้นิเทศกัลยาณมิตรนำเสนอสรุปผลการนิเทศ ติดตามและประเมินผลการพัฒนาครู จัดกิจกรรมการสะท้อนผลใหม่โดยเน้นกิจกรรมการเล่าเรื่อง ร่วมกันวิเคราะห์ ตีความและประมวลสะท้อนผลการวิจัยปฏิบัติการวงรอบที่ 2 ผลการพัฒนาตนเอง การนำเสนอผลงานการวิจัยในชั้นเรียนหรือผลงานที่เป็นงานปฏิบัติที่เป็นเลิศ (best practices) ใช้เวลา 2 วัน ร่วมกันวิเคราะห์ผลรวมของการวิจัยวงรอบที่ 2 ร่วมกันสังเคราะห์เป็นสรุปวงรอบที่ 2 ประเด็นการเปลี่ยนแปลง ผลการเรียนรู้ที่เกิดขึ้น องค์ความรู้ใหม่ ความคิดเห็น และข้อเสนอแนะ

ขึ้นตอนที่ 10 การสรุปผล (conclusion) โดยจัดประชุมปฏิบัติการเพื่อสรุปผลใช้เวลา 1 วันเมื่อวันที่ 10 เมษายน พ.ศ. 2553

นำเสนอผลงานครูและประมวลสรุปผลการวิจัยในภาพรวมรวม นำเสนอความจริงและเป็นกลางที่ครอบคลุมกระบวนการปฏิบัติ ผลการปฏิบัติ สิ่งที่เปลี่ยนแปลง ทั้งด้านบวกและลบ รวมทั้งปัจจัยที่เกื้อหนุนหรือต่อต้าน ร่วมกันประมวลสรุปผลการวิจัยครอบคลุมประเด็นหลัก ได้แก่ “การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น” “การเรียนรู้” และ “องค์ความรู้ใหม่” ที่ได้รับ ดังนี้ 1) แต่ละกลุ่มผู้ร่วมวิจัยนำเสนอผลขึ้นตอนที่ 9 ทั้งที่เป็นเอกสารและนำเสนอรายงาน โดยเน้นกิจกรรม “เรื่องเล่าเร้าพลัง” จัดให้มีการนำเสนอผลงานที่เกิดจากการปฏิบัติงาน ผลงานการวิจัยในชั้นเรียน ผลงานทางวิชาการ และผลงานการใช้ ICT ในการสอนแล้วผู้วิจัยนำเสนอผลการสังเคราะห์ที่สรุปผลการดำเนินงานที่ผ่านมา ผลการเรียนรู้ ความคิดเห็น และข้อเสนอแนะ 2) ผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัย ร่วมกันวิเคราะห์และวิพากษ์ผลดำเนินการวิจัย เพื่อร่วมกันสรุปและอภิปรายผลการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ทั้งคุณภาพครูรายบุคคล รายกลุ่ม และโดยภาพรวม ร่วมกันพิจารณาสรุปผลการวิจัยตามกรอบวัตถุประสงค์ สรุปผล อภิปรายผล ปัจจัยความสำเร็จ บทเรียนที่ได้รับ และข้อเสนอแนะ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ดังต่อไปนี้

1. แบบสำรวจ ได้แก่ 1) แบบสำรวจข้อมูลสารสนเทศเบื้องต้นของโรงเรียน และ 2) แบบสำรวจความต้องการจำเป็นและกำหนดประเด็นการพัฒนาคู
2. แบบสัมภาษณ์ ได้แก่ 1) แบบสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเรื่องคุณภาพโรงเรียน 2) แบบสัมภาษณ์ผู้ร่วมวิจัยเรื่องคุณภาพครู 3) แบบสัมภาษณ์ เรื่องสภาพปัจจุบัน สภาพปัญหา ความต้องการจำเป็น และแนวทางการพัฒนาคู

3. แบบสังเกต ได้แก่ 1) แบบสังเกตและตรวจสอบเอกสารหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาครู

4. กรอบคำถามการสนทนากลุ่ม ได้แก่ คำถามเพื่อใช้ในการสนทนากลุ่ม (Questions for FGD) เกี่ยวกับความสำคัญของคุณภาพครู

5. แบบประเมิน ได้แก่ 1) แบบประเมินตนเองด้านความรู้ 2) แบบประเมินตนเองด้านจริยธรรมและจรรยาบรรณวิชาชีพครู 3) แบบประเมินด้านความสามารถ (สมรรถนะหลักและสมรรถนะประจำสาขางาน) 4) แบบประเมินโครงการระหว่างดำเนินงาน 5) แบบประเมินโครงการหลังสิ้นสุดโครงการ 6) แบบประเมินคุณภาพครู (ครูมืออาชีพ/ผู้นำการเปลี่ยนแปลง) 7) แบบประเมินการปฏิบัติงานในหน้าที่ของครู (ความคิดเห็นคณะกัลยาณมิตรนิเทศที่มีต่อครูเป็นรายบุคคล) ซึ่งได้มาจากการกำกับ ติดตาม นิเทศการเรียนการสอน

6. แบบฟอร์มเอกสาร เพื่อบันทึกข้อมูลสารสนเทศที่สำคัญ ได้แก่ 1) แบบฟอร์มแผนพัฒนาตนเอง 2) แบบบันทึกการประชุม 3) แบบบันทึกผลการประเมินความสามารถการปฏิบัติงานของครูรายบุคคล

7. เอกสารประกอบการวิจัย ได้แก่ เอกสารประกอบการประชุม/หรือชี้แจง ข้อมูลสารสนเทศต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง สื่อการนำเสนอ เครื่องมือ รวมทั้งอุปกรณ์ที่จำเป็นต่อการบันทึกและการเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์และตรวจสอบข้อมูลที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยดำเนินการโดยแยกเป็น 2 กรณี คือ กรณีที่เป็นข้อมูลเชิงคุณภาพและข้อมูลที่เป็นเชิงปริมาณ 1) ข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้วิธีการตีความสร้างข้อสรุปโดยใช้หลักตรรกวิทยาเชิง

อุปนัย (induction) 2) ข้อมูลเชิงปริมาณใช้ค่าสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าเฉลี่ยและค่าร้อยละ

1. นำข้อมูลที่ได้รับมาวิเคราะห์ร่วมกันเป็นระยะๆ โดยจัดหมวดหมู่ พิจารณาวัตถุประสงค์ของการวิจัยเป็นหลัก แบ่งตามปรากฏการณ์ ได้แก่ การกระทำกิจกรรม ความหมายความสัมพันธ์การมีส่วนร่วมในกิจกรรม และสภาพสังคม แบ่งข้อมูลจากบันทึกภาคสนาม ข้อความพรรณนาเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องทุกขั้นตอน

2. การวิเคราะห์ข้อมูลโดยนำเสนอพรรณนาเหตุการณ์ให้ผู้ร่วมวิจัยได้รับทราบ ร่วมกันวิเคราะห์อย่างละเอียดหลังสิ้นสุดในแต่ละขั้นตอน การวิเคราะห์เพื่อสรุปภาพรวมหลังการพัฒนาเสร็จทุกขั้นตอนแล้ว ร่วมกันวิเคราะห์ในภาพรวมเพื่อประเมินผล สรุปผล และ อภิปรายผลการวิจัย

สรุปผลการวิจัย

1. ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพที่เคยเป็นมาและสภาพปัจจุบันคือ โรงเรียนนี้จัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยมีการบริหารงานวิชาการเป็นหลักและบริหารอีก 3 งาน คือ งานบริหารบุคคล งานบริหารงบประมาณ และงานบริหารทั่วไปมีระบบการประกันคุณภาพภายใน มีผลงานที่ผ่านมาในระดับที่น่าภาคภูมิใจ แต่มีปัญหาสำคัญคือ สมศ.ไม่รับรองคุณภาพในมาตรฐานด้านผู้เรียนและครู มีการพัฒนาครูแต่ยังไม่เป็นระบบ ขาดหลักฐานหรือเอกสารที่เป็นรูปธรรม 2) สภาพที่คาดหวังคือครูเป็นครูดี มีคุณธรรม จริยธรรม และมีคุณภาพ สามารถจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพและเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

เมื่อวิจัยประเมินความต้องการจำเป็นพบว่า ครูมีความต้องการพัฒนาตนเองทั้งด้านความรู้ จริยธรรม จรรยาบรรณวิชาชีพครู และด้านความสามารถในการปฏิบัติงาน จึงร่วมกันกำหนดทางเลือก และ พบว่าควรดำเนินการอย่างหลากหลาย ทั้งในระบบ นอกกระบบ และตาม

อัยาศัย แล้วร่วมกันพิจารณาประเมินทางเลือก
ได้แก่ 1) ควรใช้การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง 2)
โรงเรียนควรจัดการฝึกอบรมหรือพัฒนาอย่างเป็น
ทางการ และ 3) ควรร่วมกันพัฒนาในลักษณะเป็น
กลุ่มเล็ก เพื่อนำไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพครูต่อไป

2. ผลการร่วมประเมินและเลือกทางเลือกแล้ว
พบว่า ร่วมกันกำหนดแผนงาน/โครงการ/กิจกรรมได้ 2
แผนงาน 6 โครงการ และ 3 กิจกรรม ซึ่งใช้เป็นตัว
สอดแทรกหลักในการพัฒนาคุณภาพครู และ ร่วมกันใช้
4 หลักการเพื่อเป็นตัวสอดแทรกเสริม

ผลการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมพบว่า
ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างมาก มีการปรับปรุงและ
เปลี่ยนแปลงในทางบวกหลายเรื่อง เกิดวิถีการปฏิบัติงาน
เชิงระบบ มีการกำหนดมาตรฐานการปฏิบัติ มีแบบบันทึก
กิจกรรม การปฏิบัติราบรื่นขึ้น มีการเปลี่ยนแปลงทั้งระดับ
บุคคล ระดับกลุ่มบุคคล และระดับโรงเรียน

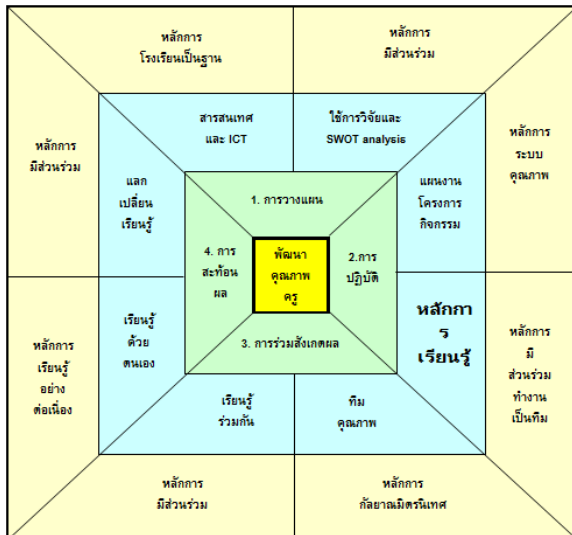
3. ผลการวิจัยพบว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการ
แบบมีส่วนร่วมส่งผลต่อการพัฒนาครูใน
สถานศึกษาขั้นพื้นฐานอยู่ในระดับที่น่าพอใจคือ
สามารถพัฒนาคุณภาพครูได้ มีปัจจัยความสำเร็จ
ได้แก่ ความร่วมมือ ความมุ่งมั่นและความตั้งใจจริง
ของคณะผู้ร่วมวิจัยและผู้วิจัยมีส่วนร่วมโดยตรงใน
ทุกกิจกรรม ระบบการบริหารจัดการที่เหมาะสม
สามารถสนับสนุนและส่งเสริมให้การดำเนินงาน
ประสบความสำเร็จ ได้แก่ 1) ระบบการบริหาร
2) ระบบการพัฒนาครูและบุคลากร 3) ระบบการ
เรียนรู้ 4) ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน 5) การ
กำกับติดตามแบบกัลยาณมิตรนิเทศสอดคล้องกับ
หลักการใช้โรงเรียนเป็นฐานการพึ่งตนเอง

4. ผลที่ได้รับคือการแสดงบทบาทและ
ปฏิบัติหน้าที่ของผู้วิจัย ซึ่งยึดหลักตามบทบาทผู้วิจัย
10 ประการ และจรรยาบรรณของผู้วิจัย 10 ประการ
พบว่า ส่งผลต่อการปฏิบัติงานของผู้ร่วมวิจัย
สรุปผลการพัฒนาคุณภาพครูในสถานศึกษาขั้น
พื้นฐานที่ใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมี
ส่วนร่วม ควรคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้ 1. การวางแผน

ควรคำนึงถึง 4 ประการ คือ 1) หลักการมีส่วนร่วม
โดยผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีส่วนร่วมในการเสนอ
ข้อมูลหรือความต้องการ 2) ใช้หลักการ SWOT
analysis3) มีสารสนเทศที่มีคุณภาพ ครอบคลุม
ภารกิจโรงเรียน และใช้ ICT4) อาศัยหลักการบริหาร
ที่ใช้โรงเรียนเป็นฐานที่เน้นการพึ่งตนเองเป็นหลัก

2. การปฏิบัติ ควรคำนึงถึง 4 ประการคือ 1) หลักการ
มีส่วนร่วม โดยการปฏิบัติเพื่อพัฒนานั้นต้องเน้น
การทำงานเป็นทีมและมีลักษณะร่วมมือร่วมใจ 2)
ระบบคุณภาพที่เหมาะสม เน้นการเรียนรู้จากการ
ปฏิบัติจริง 3) มีแผนงาน โครงการ และกิจกรรมที่
เหมาะสม 4) อาศัยหลักการเรียนรู้ของผู้ใหญ่
เนื่องจากครูมีประสบการณ์เดิมอยู่แล้ว หากจะ
เพิ่มเติมหรือเปลี่ยนแปลงใด ๆ ควรสอบถามความ
สมัครใจและความพร้อมของครูด้วย3. การสังเกตผล

ควรคำนึงถึง 4 ประการคือ 1) หลักการมีส่วนร่วม
และให้ความร่วมมือกันในกระบวนการสังเกตผล
2) ทีมคุณภาพ ได้แก่ ทีมนำ ทีมทำ และทีมประสาน
ที่มีคุณภาพและประสานงานอย่างเหมาะสม 3) การ
เรียนรู้ร่วมกันแลกเปลี่ยนเรียนรู้ 4) หลักการ
กัลยาณมิตรนิเทศ 4. การสะท้อนผล ควรคำนึงถึง 4
ประการ คือ 1) หลักการมีส่วนร่วม เน้นการมีส่วน
ร่วมในการสะท้อนผลการปฏิบัติ 2) การ
แลกเปลี่ยนเรียนรู้ที่จะนำสู่การเปลี่ยนแปลงที่พึง
ประสงค์และเกิดองค์ความรู้ใหม่ 3) เน้นการเรียนรู้
ด้วยตัวเอง 4) การเรียนรู้อย่างต่อเนื่องคือหัวใจ
สำคัญการพัฒนาคุณภาพครู ดังภาพที่ 1 ดังนี้

ภาพประกอบแสดงความสัมพันธ์ของหลักการและ กิจกรรมพัฒนาคุณภาพครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

คณะผู้ร่วมวิจัยได้ลงข้อสรุปร่วมกันว่า เกิด ทักษะการปฏิบัติงานใหม่ ๆ หลายประการเกี่ยวกับการ ทำงานเชิงระบบ เกิดสภาพการปฏิบัติงานที่ดีขึ้น และมี ประสิทธิภาพสูงขึ้น ดังนี้

1. เกิดการเปลี่ยนแปลงในระดับบุคคล ได้แก่

1) ครูมีความเข้าใจและตระหนักในความสำคัญของการ พัฒนาตนเองและพัฒนางานในหน้าที่หลักคือการจัดการ เรียนการสอนและพัฒนาผู้เรียน มีความรู้ความเข้าใจที่ ครอบคลุมหน้าที่ครูและคุณภาพครูที่พึงประสงค์มี โอกาสพัฒนาตนเองด้านความรู้ จริยธรรม จรรยาบรรณ วิชาชีพ และทักษะการปฏิบัติงาน 2) ครูมีความมุ่งมั่น และพยายามปฏิบัติตนให้เป็น “บุคคลคุณภาพ” ตาม มาตรฐานที่กำหนด ทั้งมาตรฐานด้านความรู้ การ ปฏิบัติงานและการปฏิบัติตน ปฏิบัติงานเป็นระบบ มี ผลงานคุณภาพสูงขึ้น เห็นคุณค่าของวิชาชีพ และมี ผลงานเกิดจากการปฏิบัติหน้าที่ที่มีคุณภาพสูงขึ้น

2. เกิดการเปลี่ยนแปลงในระดับกลุ่ม

ได้แก่เกิดกระบวนการกลุ่มด้วยบรรยากาศที่ดีขึ้น ช่วยเหลือเกื้อกูลกันมากขึ้นร่วมมือและประสานงาน กันมากขึ้น โดยมีผลการปฏิบัติงานอยู่ในระดับที่น่า พอใจ

3. เกิดการเปลี่ยนแปลงในระดับโรงเรียน

ได้แก่ 1) บรรยากาศในโรงเรียนดีขึ้น กระบวนการ

ทำงานที่เป็นระบบ ช่วยเหลือเกื้อกูลกันมากขึ้น โรงเรียนมีความสัมพันธ์กับชุมชนที่ดีขึ้น ได้รับความร่วมมือจากผู้บริหาร ครู นักเรียน และชุมชนมากขึ้นกว่าเดิม 2) โรงเรียนมีผลการปฏิบัติงานที่เป็น รูปธรรมมากขึ้น มีเอกสาร/รายงาน/หลักฐานต่างๆ ที่ แสดงถึงการพัฒนา การเรียนการสอนมีคุณภาพ สูงขึ้น และครูได้รับการเลื่อนวิทยฐานะสูงขึ้นด้วย 3) โรงเรียนมีบรรยากาศเป็นสภาพของสังคมแห่ง การเรียนรู้มากกว่าในอดีต สามารถพัฒนาไปสู่ “ชุมชนแห่งการเรียนรู้” (Learning community) ได้ ในอนาคต

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

1.1 ควรให้ความสนใจในเฉพาะ บางเรื่องที่ยังไม่ประสบความสำเร็จ เพื่อร่วมกัน แก้ไขปัญหาบางประการที่ยังคงอยู่ และพัฒนางาน ให้เจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้นกว่าปัจจุบัน สภาพการ เปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้นและส่งผลทางบวกต่อการ ปฏิบัติงานควรใช้ “กระบวนการเชิงระบบ ” และ “กัลยาณมิตร” เพื่อพัฒนาคุณภาพครู

1.2 ผลการใช้ตัวสอดแทรกมีผล ให้ครูเกิดองค์ความรู้ใหม่ในสองลักษณะ คือ 1) การ เกิดองค์ความรู้เพิ่มเติมหรือต่อยอดจากองค์ความรู้ที่ มีอยู่เดิม 2) เกิดองค์ความรู้ใหม่ที่ได้รับมาจากการ วิจัยปฏิบัติการ ได้แก่ การบริหารเชิงระบบ การวิจัย ปฏิบัติการในชั้นเรียน การนิเทศแบบกัลยาณมิตร การพัฒนาแบบพึ่งพาตนเอง การบริหาร โดยยึด โรงเรียนเป็นฐาน และการเรียนรู้แบบร่วมมือร่วมใจ

1.3 การจัดกิจกรรมตามงานหรือ โครงการต่าง ๆ ประสบความสำเร็จตามที่คาดหวัง ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงทั้งในระดับบุคคล ระดับ กลุ่ม และระดับโรงเรียน ซึ่งเป็นวัฒนธรรมองค์การ ที่ดียิ่งขึ้น

2. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

การพัฒนาคุณภาพการศึกษาต้อง ดำเนินการอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง และควร

กำหนด ให้มีนโยบายการวิจัยในโรงเรียนทั้งการวิจัย
ปฏิบัติการ วิจัยสถาบัน วิจัยและพัฒนา วิจัย
ปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

3. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

3.1 การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบ
มีส่วนร่วม ควรศึกษาและนำไปใช้อย่างมั่นใจ โดย
ต้องเชื่อมั่น

ในหลักการมีส่วนร่วม ให้เกิดการเปลี่ยนแปลง
ในทางที่ดีขึ้น เกิดการเรียนรู้ และเกิดองค์ความรู้
ใหม่

3.2 การพัฒนาคุณภาพครู เป็น
การพัฒนาผู้ใหญ่ ซึ่งมีความรู้ ความสามารถ และมี
ประสบการณ์ระดับหนึ่งแล้ว จึงต้องคำนึงถึง
หลักการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ [17] หลักการ
ประชาธิปไตย เคารพสิทธิ “การสมัครใจและไม่ถูก
ขัดเยียดให้ปฏิบัติ” มีส่วนร่วม บริหารจัดการเป็น
ระบบและเป็นกัลยาณมิตร [18] ด้วย

เอกสารอ้างอิง

- [1] สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและ
สังคมแห่งชาติ.(2550). แผนพัฒนา
เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10(
พ.ศ. 2550 - 2554).กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุ
สภาลาดพร้าว.
- [2] Hoy, W.K. and Miskel, C.G. (2001).
Educational administration: Theory,
research, and practice . 6th edition. New
York: McGraw-Hill.
- [3] Ubben, G.C., Hughes L.W. & Norris C.J.
(2004). The principal: Creative
leadership for excellence in school.
5th edition. New York: Pearson
Education.
- [4] สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา. (2549). คู่มือการ
ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา.
กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.

- [5] สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครูและ
บุคลากรทางการศึกษา. (2548).
มาตรฐานวิชาชีพครู. Retrieved
December 4, 2005, from
<http://www.ksp.or.th>.
- [6] สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.
(2552ก). คู่มือการประเมินสมรรถนะครู
การศึกษาขั้นพื้นฐาน. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์
การศาสนา.
- [7] สำนักงานรับรองและประเมินมาตรฐานคุณภาพ
การศึกษา (องค์การมหาชน). (2552).
รายงานประจำปี 2551 สำนักงานรับรอง
และประเมินมาตรฐานคุณภาพการศึกษา
(องค์การมหาชน). Retrieved June 20,
2009, [http:// www.onesqa.or.th](http://www.onesqa.or.th)
- [8] สำนักงานรับรองและประเมินมาตรฐานคุณภาพ
การศึกษา (องค์การมหาชน). (2549).
รายงานประจำปี 2549 สำนักงานรับรอง
และประเมินมาตรฐานคุณภาพการศึกษา
(องค์การมหาชน). Retrieved July 20,
2007, <http://www.onesqa.or.th>
- [9] สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.
(2547). ปฏิรูปครูสู่ฝัน. กรุงเทพฯ:
สำนักพิมพ์เสมอธรรม.
- [10] ทวีชัย บุญเดิม. (2549). “ระบบ (system).”
วารสารบริหารการศึกษา
มหาวิทยาลัยขอนแก่น. 2(2) :
27-32.
- [11] Fullan, M. (2001). The new meaning of
educational change. 3rd edition. New
York: Teachers.
- [12] สมหวัง พิธิยานุวัฒน์, มยุรี จารุปาน และ
กรรณิการ์ บาร์มี. (2545). ชุดฝึกอบรม
ครู: ประมวลสาระ บทที่ 2 การพัฒนา
วิชาชีพครู. กรุงเทพฯ: ภาพพิมพ์.

- [13] Lindstorm, P.H. and Speck, M. (2004). The principal as professional development leader. California: Corwin Press.
- [14] Loughridge, M. and Tarantino, L.R. (2005). Leading effective secondary school reform: Your guide to strategies that works. California: Corwin Press.
- [15] วิโรจน์ สารรัตน์. (2553). การวิจัยทางการบริหารการศึกษา: แนวคิดและกรณีศึกษา. ขอนแก่น: โรงพิมพ์คลังน่านาวิทยา.
- [16] สุวิมล ว่องวานิช. (2548). การวิจัยประเมินความต้องการจำเป็น. กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- [17] บุริม โอทกานนท์. (2549). การเรียนรู้ของผู้ใหญ่. Retrieved December 17, 2006, from <http://www.bloggang.com>
- [18] สุมน อมรวิวัฒน์. (2547). กัลยาณมิตรนิเทศสำหรับผู้บริหาร: กลยุทธ์ในการนิเทศเพื่อสร้างโรงเรียนให้เข้มแข็ง. สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัดภาพพิมพ์

